

Araştırma Makalesi / Research Article

TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI TİCARET VE LOJİSTİK EĞİTİMİ: ÜNİVERSİTELERİN MÜFREDAT YAPILARININ İNCELENMESİ

Emre Kadir ÖZEKENCİ¹

Öz

Bu çalışmada, Türkiye'deki üniversitelerde verilen Uluslararası Ticaret ve Lojistik eğitiminin müfredat yapılarının içerik analizi ile incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma nitel yöntem desenlerinden durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye’de devlet ve vakıf üniversitelerinde fakülte bünyesinde lisans eğitimi veren Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümü müfredatları oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde ise içerik analizine başvurulmuştur. Araştırmaya dâhil edilen üniversitelerin web sayfaları ayrı ayrı incelenmiş ve en güncel müfredat bilgileri kayıt altına alınmış ve ilgili dosyalar MAXQDA Analytics Pro 2024 programına aktartılmıştır. Bu çalışmada kodlayıcılar arası görüş birliği yöntemi ile sonuçların güvenilirliği test edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda; ilgili programın en fazla devlet üniversitelerinde bulunduğu, en fazla erkek öğrencinin kayıtlı olduğu, programın birçoğunun İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde yer aldığı, söz konusu programda Doç. Dr. Unvanına sahip öğretim üyelerinin fazla olduğu, ilgili programın büyük bir bölümünün Türkçe dilinde eğitim verdiği, çok sınırlı sayıdaki programın akredite edildiği, teorik ders sayısının uygulamalı derslere göre fazla olduğu ve müfredatta Uluslararası Ticaret ve Lojistik temalı derslerin yoğun olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, bu çalışmanın uluslararası ticaret ve lojistik alanının mevcut akademik durumunun belirlenmesi açısından önemli bir kaynak olacağı; yükseköğretimde görev alan politika yapımcılar ve sektör liderlerine rehberlik edeceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ticaret ve lojistik, Müfredat, İçerik analizi

JEL Kodları: F10, I23, M10

INTERNATIONAL TRADE AND LOGISTICS EDUCATION IN TÜRKİYE: ANALYSIS OF CURRICULUM STRUCTURES OF UNIVERSITIES

Abstract

This study aims to analyze the curriculum structures of International Trade and Logistics education offered at universities in Turkey through content analysis. The research is designed as a case study, one of the qualitative research methods. The population of the study consists of the curricula of International Trade and Logistics departments that offer undergraduate education within the faculties of state and foundation universities in Turkey. Document analysis technique was utilized during the data collection process, and content analysis was employed for data analysis. The websites of the universities included in the study were individually examined, and the most up-to-date curriculum information was recorded and transferred to the MAXQDA Analytics Pro 2024 software. In this study, inter-coder agreement was used to test the reliability of the results. According to the findings, it was concluded that the relevant program is predominantly offered at state universities, with the majority of enrolled students being male. The program is mainly located within the Faculty of Economics and Administrative Sciences, and the academic staff consists mainly of people with the title of Associate Professor. A significant portion of the program is taught in Turkish, with only a limited number of programs holding accreditation. The curriculum includes a considerably larger number of theoretical courses compared to practical ones, and it is mainly centered around themes related to International Trade and Logistics. As a result, it is believed that this study will be an important resource in determining the current academic status of the field of international trade and logistics and will guide policy makers and industry leaders working in higher education.

Keywords: International trade and logistics, Curriculum, Content analysis

JEL Codes: F10, I23, M10

¹ Doç. Dr., Çağ Üniversitesi, ekadirozekenci@cag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6669-0006

Başvuru Tarihi (Received): 01.11.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 18.04.2025

Giriş

Uluslararası ticaret, uluslararası rekabet gücünü etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bu nedenle pek çok ülke, ekonomik büyümeyi sağlamak amacıyla ticaretin kolaylaştırılmasına odaklanmaktadır (Song ve Lee, 2022, s. 1). Uluslararası ticarete izlenmesi gereken prosedürlerin basitleştirilmesi, belge sayısının azaltılması, ortak belgelerin ve mevzuatların kullanılması, etkili bir lojistik sisteminin oluşturulması ve lojistik hizmetlerinin kalitesinin iyileştirilmesi, küresel ticaret hacmini artırmaya yönelik öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, özellikle yüksek lojistik maliyetler ve yetersiz lojistik hizmetleri, uluslararası ticaretin önünde bir engel olarak görülmektedir. Bu engellerin azaltılması için, ülkelerin lojistik performanslarını iyileştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, lojistik faaliyetlerinin yurtiçi ve yurtdışı mal ve hizmet akışlarını sağlamadaki bu önemi, ülkelerin lojistik performanslarını ve lojistik yönetimini incelemeyi gerekli kılmaktadır. Buna göre, bir ekonomide lojistik faaliyetlerinin sistematik yönetimi ekonomik ve zaman maliyetlerini azaltır ve ülke içinde ve dışında rekabet gücünün artmasına yol açar. Dünyadaki birçok ülkenin uluslararası rekabet güçlerini artırmak için stratejiler geliştirdiği düşünüldüğünde, özellikle uluslararası ticarete lojistik faaliyetlerinin önemi ön plana çıkmaktadır (Ofloğlu vd., 2018, s. 93).

Son yıllarda uluslararası ticaret hacminin artmasıyla birlikte lojistik sektörünün küresel ticaretteki önemi daha da artmıştır (Salawu ve Ghadiri, 2022, s. 1). Dünyadaki teknolojik gelişmelerle uluslararası entegrasyonların artması, özellikle ticaret ortağı olan ülkeler arasında iletişim ve ulaşım araçlarının çeşitliliğinin artmasında etkili olmuştur. Ayrıca, uluslararası ticarete yönelik engellerin kaldırılması ve yasal uygulamaların kolaylaştırılmasıyla üretim ve ihracat hacmi artmıştır. Üretim ve ihracat büyümesinin dinamik yapısı, lojistik faaliyetlerinin artmasına ve yoğunlaşmasına neden olarak lojistik faaliyetlerinin önemini artırmıştır (Acar ve Benli, 2021, s. 50). Ayrıca, lojistik sektörünün gelişimi, yalnızca gelişmiş bir yönetim tekniği ya da kendi başına bir organizasyon şekli olduğu için değil, aynı zamanda ulusal kapsamlı güç ve modernleşme seviyesini ölçen önemli bir gösterge haline geldiği için giderek daha fazla destek ve ilgi görmektedir (Jiang ve Wu, 2017, s. 1).

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye, son yıllarda ticaret hacminde önemli bir büyüme göstermiştir. 2024 yılı Ocak-Kasım döneminde 238 milyar 462 milyon dolarlık ihracat ve 311 milyar 798 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirilerek toplamda yaklaşık 550 milyar 260 milyon dolarlık bir ticaret hacmine ulaşılmıştır (TÜİK, 2024). Bunun yanı sıra, Dünya Bankası tarafından yayımlanan Lojistik Performans Endeksi verilerine göre Türkiye 2023 yılında 139 ülke arasında 38. sırada yer almaktadır (Arvis vd., 2023). Türkiye’de lojistik ve taşımacılık sektörünün hizmet ihracatımızdan aldığı pay, her geçen yıl artarak devam etmektedir. 2021 yılında 61 milyar dolarlık hizmet ihracatının 24 milyar doları lojistik ve taşımacılık sektörü tarafından gerçekleştirilmiştir. 2022 yılında gerçekleştirilen 89 milyar dolarlık ihracatın yüzde 39,6’sı, 35,3 milyar dolar ile lojistik ve taşımacılık hizmetleri sektörüncü gerçekleşmiştir. Bu oran, lojistik sektörünün turizm ile birlikte hizmetler sektörünün lokomotif sektörleri olduğunu göstermektedir. 2023 yılı sonunda ise 100 milyar dolar hizmet ihracatına ve 35 milyar dolar seviyesinde lojistik ve taşımacılık gelirine ulaşılmıştır. Türkiye 35 milyar dolarlık ihracat ile lojistik hizmet ihracatında dünyada yüzde 2,5 paya sahip olup 11. sırada yer almaktadır. Söz konusu sektörün gelişiminde eğitim ve Ar-Ge’ye sağlanan desteğin ve nitelikli iş gücünün payı büyüktür (Ticaret Bakanlığı, 2024). Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti on ikinci kalkınma planında (2024-2028), Türkiye’nin kıtalararası bağlantı noktası olarak eşsiz jeopolitik konumu, uluslararası rekabetçi ve esnek üretim ve ticaret yapısı, yaygın ulaştırma ve lojistik ağlarıyla yüksek potansiyele sahip olduğu vurgulanmıştır.

Son yıllarda giderek artan öneme sahip olan uluslararası ticaret ve lojistikle ilgili faaliyetler istihdama katkı yapması bakımından son derece kritik rol oynamaktadır. Lojistik sektörü, son

yıllarda istihdam yaratan en önemli hizmet sektörlerinden biri durumuna gelmiştir. Kapsamlı ve karmaşık bir yapıya sahip olan sektör, gün geçtikçe daha fazla işgücüne ihtiyaç duymaktadır (Koban ve Keser, 2013; Erkan, 2014; KPMG, 2021). Sektör temsilcilerine göre pandemi süreci ve sonrasında sektörün insan kaynağı talebinin artacağı ifade edilmiştir. Bu kapsamda sektörün insan kaynağı ihtiyacını baz alan endeks bir önceki döneme göre %25,74’lük bir artışla 107,61 puan ile hesaplanan tüm dönemler içinde en yüksek seviyeye ulaşmıştır (Gültekin ve Özbaysal, 2022). Teknolojik gelişmeler ve inovasyonlar kolayca kopyalanabilirken, bu teknolojileri ve donanımları etkin bir şekilde kullanabilen insan kaynağının taklit edilmesi oldukça zordur (Bozyiğit ve Özkan, 2020; Kapıcıoğlu ve Bozyiğit, 2024). Küresel ekonomideki rekabet düzeyi artıkça daha verimli lojistik operasyonları ve tedarik zincirleri oluşturmak için yüksek nitelikli insanlara olan talep artmaktadır (Ozment ve Keller, 2011). Lojistik entegrasyonunun yüksek öğrenime dahil edilmesi, öncelikle küresel tedarik zincirlerinin artan karmaşıklığı ve bu dinamik alanda yetenekli profesyonellere olan talebin artması nedeniyle, günümüz dünyasında hayati bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin güçleri etki alanlarını derinleştirdikçe, etkili lojistik yönetimi, birbirine bağlı bir pazarda örgütsel rekabet gücünü ve sürdürülebilirliği artırmak için önemli hale gelmiştir. Yüksek öğrenim kurumları bu zorluğun üstesinden gelmek için planlamalar yaparak öğrencileri bu karmaşık sistemlerde rekabet edebilmeleri için gerekli olan teorik çerçeveler ve pratik yeterliliklerle hazırlamada önemli bir rol oynamaktadır. Lojistik programlarının ve uzmanlaşmış derslerin yaygınlaşması, tedarik zinciri optimizasyonu, ulaştırma yönetimi ve sürdürülebilir lojistik uygulamaları gibi kritik alanlardaki uzmanlığa olan ihtiyaca doğrudan yanıt vermektedir. Buna ilaveten, ekonomi, teknoloji ve yönetimle kesişen lojistiğin doğası gereği disiplinler arası olması, modern işletme eğitimindeki önemini vurgulamaktadır. Mezunlara, sürekli gelişen küresel pazar zorluklarıyla başa çıkmaları için donanım sağlayan bütünsel bir yaklaşım sunmaktadır. Bu şekilde, yükseköğrenim ve ticaret ile lojistik arasındaki sinerji, kalifiye iş gücünün yetiştirilmesinde ve hızla değişen ticari ortamda verimliliği ve etkinliği artırmak için gerekli niteliklerin gelişmesini sağlamaktadır. Lojistik, eğitim ve mesleki becerilere yönelik daha yüksek gereksinimlerle birlikte işlevler arası bir disiplin haline gelmiş ve öğretim müfredatına yönelik gereksinimler hızla artmaktadır (Tong, 2011, s. 309). Bu bağlamda, giderek büyüyen ve önem kazanan uluslararası ticaret ve lojistik sektörünün sürdürülebilirliğini sağlamak için nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Kapıcıoğlu ve Bozyiğit (2024) lojistik faaliyetlerinin sadece bir veya birkaç sektörü değil, üreticiden tüketiciye olan süreci içerdiği için tüm sektörleri ilgilendiren bir süreç olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, günümüzde uluslararası ticaret ve lojistiğin gelişmesi bu konularda bilgi birikimine sahip nitelikli bireylerin yetiştirilmesini gündeme getirmiştir. Bu nedenle de Türkiye’de uluslararası ticaret ve lojistik ile ilgili bölümler hızla açılmaya başlamıştır. Son birkaç on yılda, Türkiye’deki üniversitelerde Uluslararası Ticaret ve Lojistik programlarının sayısındaki artış göz önünde bulundurulduğunda, bu alandaki eğitim ve öğretim faaliyetlerinin sistematik bir şekilde incelenmesi büyük önem taşımaktadır. İlgili literatür incelendiğinde, Türkiye’de uluslararası ticaret ve lojistik müfredat yapısını bütünsel şekilde ele alan bir çalışmaya rastlanmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki üniversitelerde verilen Uluslararası Ticaret ve Lojistik programlarının müfredat yapılarını içerik analizi yöntemiyle incelemek ve bu eğitim programlarının günümüzün sektörel ve akademik ihtiyaçlarına ne ölçüde yanıt verdiğini değerlendirmektir.

- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik Eğitimi veren kaç üniversite vardır?
- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümündeki öğrencilerin cinsiyet dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümündeki öğretim elemanlarının unvan dağılımı nasıldır?

- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümünün fakültelere göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümünün eğitim diline göre dağılımı nasıldır?
- Türkiye’de akredite edilmiş Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümü sayısı kaçtır?
- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümündeki teorik ve uygulamalı dersler nasıl bir dağılım göstermektedir?
- Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümü olan üniversitelerin ders içerikleri nasıl planlanmıştır?

Bu araştırma soruları, Türkiye'deki üniversitelerde Uluslararası Ticaret ve Lojistik eğitiminin mevcut durumunu kapsamlı bir değerlendirme imkânı tanımaktadır. Üniversite sayısı, öğrenci ve öğretim üyelerinin demografisi, öğretim üyeleri ve fakülte dağılımı ile eğitim dilleri gibi temel sorular, bu disiplinin ülke içindeki yaygınlığı ve çeşitliliği hakkında bilgi vermektedir. Ek olarak, programlara ilişkin akreditasyon durumunu anlamak kritik öneme sahiptir, çünkü eğitim kalitesini ve programların uluslararası standartları karşılama taahhüdünü yansıtmada önemli bir göstergedir. Teorik ve pratik dersler arasındaki dengeyi ve ders içeriğinin organizasyonunu değerlendirmek, müfredatın günümüz iş dünyasının talepleriyle ne kadar etkili bir şekilde uyumlu olduğunu belirlemek için önemlidir. Bu bilgiler, mevcut eğitim müfredatını geliştirmek ve gelecekteki eğitim politikalarına rehberlik etmek için önemli bir temel oluşturur.

Çalışmanın sonraki bölümleri şu şekilde yapılandırılmıştır: üçüncü bölümde çalışmanın metodolojik yaklaşımına yönelik bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde içerik analizi sonucu elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Beşinci bölümde ise konuya ilişkin genel değerlendirme yapılarak akademik ve yönetsel çıkarımlar ele alınmıştır. Ayrıca bu çalışmada, elde edilen bulguların yorumlanması ve dil kontrolü sürecinde, yapay zekâ araçlarından ChatGPT 4.0'dan faydalanılmıştır.

2. Literatür Taraması

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye'deki eğitim ve öğretim programlarının müfredatlarını analiz etmek için yürütülen çalışmalara odaklanılmaktadır. Literatürde çeşitli alanlardaki yükseköğretim müfredatlarını değerlendiren çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmalar, belirli disiplinlere göre uyarlanmış müfredatların etkinliğini ve bunların güncel ihtiyaçlar ve piyasa talepleriyle uyumunu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, literatürdeki önemli tartışma konuları arasında müfredatların ülkenin eğitim politikalarına ve yükseköğretim stratejilerine ne ölçüde uyum gösterdiği ve alandaki gelişmelere katkı sunduğu yer almaktadır. İlgili alanda yapılan çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

Keyman ve Ülkü (2007) çalışmasında Türkiye'de lisans düzeyinde eğitim veren Uluslararası İlişkiler programlarının mezunlarına kazandırdığı donanımı, müfredatların güçlü ve zayıf olduğu alanları belirlemeyi hedeflemiştir. Canpolat (2013) Türkiye’de halkla ilişkiler ders programlarının değerlendirilmesine yönelik çalışma gerçekleştirmiştir. Çatak (2015) çalışmasında Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarını içerik analiziyle incelemiştir. Sever ve Buzlu (2015) turizm fakülteleri bünyesindeki rekreasyon programları için müfredat önerisinde bulunmuştur. Karaduman ve Akbulutgiller (2017) Türkiye’deki gazetecilik eğitiminin nasıl uygulandığı ve bölümün ders programlarında müfredat olarak nasıl bir yol izlendiğini araştırmıştır. Turan (2017) çalışmasında ilahiyat fakültelerinin geçmişten günümüze program yapılarıyla istihdam alanları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bircan vd. (2018) Türkiye’de lojistik eğitimi veren üniversitelerdeki eğitim stratejileri, programları ve hedefleri incelenerek lojistik eğitiminin niteliğinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunmuştur. Yüce (2018) çalışmasında meslek yüksekokullarında iki yıl boyunca “Uygulamalı İngilizce ve Çevirmenlik” adı altında

verilen çeviri eğitim programlarının müfredatları incelenip, müfredatların Çevirmen Ulusal Meslek Standardında belirtilen yeterliliklere uygunluğunu ele almıştır.

Torun (2019) Türkiye’de hemşirelik lisans düzeyinde eğitim veren yükseköğretim kurumlarında hemşirelik tarihi dersinin öğretimine ilişkin durumu ele almıştır. Arslan ve Pehlivan (2020) çalışmasında Türkiye’de meslek yüksekokulu fizyoterapi ön lisans programlarının inceleyerek, müfredat analizini gerçekleştirmiştir. Kazan (2020) Türkiye’deki üniversitelerin işletme lisans programlarında yer alan muhasebe denetimi eğitime yönelik müfredat yapısını değerlendirmiştir. Eriş ve Ağan (2020) Türkiye’deki iç mimarlık eğitim programlarının karşılaştırılmalı analizini gerçekleştirmiştir. Tosunoğlu ve Cengiz (2020) çalışmasında Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversitelerinde yer alan muhasebe eğitimi ve ders müfredatlarını içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. Özsoy ve Çokal (2021) Türkiye’de kültürel miras eğitimi açısından turizm rehberliği bölümlerine yönelik müfredatları içerik analiziyle değerlendirmiştir. Bağdat (2022) Türkiye’de müfredatında muhasebe dersleri yer alan bölümlere muhasebe eğitiminde E-muhasebe ve Endüstri 4.0 teknolojisi dersleri üzerine müfredat önerisi geliştirmiştir. Aksoy ve Gürbüz (2022) çalışmasında Türkiye ve İngiltere’de görsel sanatlar öğretim programlarını karşılaştırarak benzerlik ve farklılıkları belirlemeyi amaçlamıştır. Uygur vd. (2022) uluslararası turizm işletmeciliği öğretim programlarının lisansüstü seviyede inceleyerek, müfredat için ders önerisinde bulunmuştur.

Karaoğlu vd. (2023) çalışmasında Türkiye’de denizcilik ve lojistik sektörüne en fazla ara eleman kaynağı sağlayan deniz ve liman işletmeciliği ön lisans programlarını içerik analiziyle değerlendirmiştir. Arslanoğlu ve Arslan (2023) Türkiye’de eczacılık fakültelerinde yürütülen kalite yönetimi ile ilgili dersleri içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. Ala vd. (2024) çalışmasında muhasebe eğitiminin disiplinler arası önemi ve yerinin araştırılarak Türkiye’de bulunan üniversitelerdeki işletme ve ekonomi ana bilim dalları dışındaki lisans bölümlerinde muhasebe eğitimi ve ders müfredatlarının içerik bakımından incelemeyi amaçlamıştır. Sandıkcı ve Albayrak (2024) Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren Turizm Rehberliği bölümlerinin müfredatlarında yer alan gastronomi ile ilişkili dersleri değerlendirmiştir. Gültekin (2024) çalışmasında gümrük ve dış ticaret alanında mesleki eğitim hizmeti veren Gümrük İşletme Bölümlerinin müfredatı ve mezunlarının istihdam edilebileceği mesleklere yönelik eleme ve giriş sınavlarını incelemiştir. Kumral ve Üzümcü (2024) metin madenciliği analiz yöntemi ile Türkiye’deki 40 üniversitenin Uluslararası Ticaret Lisansüstü Programında yer alan derslere ilişkin kelime ve kelime gruplarının tematik ve görsel analizini gerçekleştirmiştir. Altay (2025) çalışmasında Türkiye’deki bankacılık bölümü müfredatlarının, bankacılık sektörünün ihtiyaçlarına uygunluğunu içerik analiz yöntemiyle incelemiştir.

2.1. Araştırma Boşluğu

Türkiye’de uluslararası ticaret ve lojistik eğitimi üzerine yapılan çalışmalar, genellikle sektörün ekonomik ve ticari boyutlarına odaklanırken, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim müfredatlarını sistematik bir şekilde inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Literatürde, Türkiye’deki üniversitelerdeki uluslararası ticaret ve lojistik bölümlerinin müfredat yapıları üzerine doğrudan yapılan çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır. Örneğin, Bozyiğit (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, Türkiye’deki lojistikle ilgili lisans bölümlerinin ders programları içerik analiziyle incelenmiştir. Ayrıca, Özdemir ve Gökmen (2016) ön lisans ve lisans düzeyindeki yükseköğretim programlarında lojistik öğretiminin durumuna dair Türkiye özelinde değerlendirmede bulunmuştur. Başka bir çalışmada, Özoğlu vd. (2020) Türkiye’deki devlet üniversitelerinin lojistik bölümlerinde lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerin lojistik eğitimiyle ilgili düşünceleri ve beklentilerini anket yöntemiyle belirlemeye çalışmıştır. Bu bağlamda, mevcut literatürde Türkiye’deki üniversitelerin uluslararası ticaret ve lojistik alanındaki müfredat yapılarına ilişkin literatür boşluğu olduğu söylenebilir. Bu çalışma,

Türkiye'deki üniversitelerde verilen uluslararası ticaret ve lojistik eğitiminin müfredat yapılarını daha kapsamlı bir şekilde incelemeyi ve bu müfredatların güncel ihtiyaçlara ne derece uyum sağladığını değerlendirerek literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

3. Yöntem

Bu çalışma nitel yöntem desenlerinden durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. McMillan (2004) durum çalışmalarını bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak ifade etmiştir. Araştırmalarda durum çalışmaları bir olayı meydana getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, bir olaya ilişkin olası açıklamaları geliştirmek ve bir olayı değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır (Gall vd., 1996).

Bu çalışmada Uluslararası Ticaret ve Lojistik müfredat yapılarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinde fakülteler bünyesinde lisans eğitimi veren Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümlerinin müfredatları oluşturmaktadır. Çalışmada, ilk olarak Yükseköğretim Kurulu Lisans Atlası (<https://yokatlas.yok.gov.tr/>) internet sitesi üzerinden yapılan filtreleme ile Türkiye'de hangi üniversitelerde Uluslararası Ticaret ve Lojistik lisans programlarının bulunduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, 30'u devlet, 10'u vakıf olmak üzere toplamda 40 üniversitede Uluslararası Ticaret ve Lojistik lisans programlarının fakülteler bünyesinde eğitim verdiği tespit edilmiştir. Ancak, bir üniversitenin Uluslararası Ticaret ve Lojistik müfredatına ilişkin bilgilere ulaşamaması sebebiyle, çalışmanın örneklemini 39 farklı üniversitenin müfredatı oluşturmaktadır.

Araştırma evrenine Türkçe ve İngilizce dillerinde eğitim veren programların müfredatı eklenmiştir. Ayrıca, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 10.07.2024 tarihinde ikinci öğretim programlarının kapatıldığı açıklanmıştır (YÖK, 2024). Dolayısıyla, çalışmada yalnızca birinci öğretim programları dikkate alınmıştır. Veri toplama sürecinde doküman incelemesi tekniğinden faydalanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri kapsar ve sosyal bilimlerde en çok tercih edilen veri toplama yöntemlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 187).

Verilerin analiz edilmesinde içerik analizine başvurulmuştur. Karataş (2015) nitel araştırmalarda elde edilen verilerin klasik anlamda betimsel ve içerik analizi yapılarak yorumlandığını ifade etmiştir. İçerik analizi özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan en önemli tekniklerden biridir. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği, sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2021, s. 259). Araştırmaya dâhil edilen üniversitelerin web sayfaları ayrı ayrı incelenmiş ve en güncel müfredat bilgileri kayıt altına alınmıştır. Söz konusu dosyalar MAXQDA Analytics Pro 2024 programına aktarılmıştır. MAXQDA nitel ve nicel verileri tek bir platformda kapsamlı bir şekilde analiz etme imkânı sunarak araştırmacılara veri yönetiminde, kodlama, görsel analiz ve raporlama süreçlerinde büyük kolaylık sağlamaktadır (MAXQDA, 2024).

MAXQDA'nın temel işlevlerinden biri veri materyalini kodlama sürecidir. Kodlama, çeşitli nitel araştırma yaklaşımlarında önemli bir analitik etkinliktir ve bir belgenin seçili bölümlerinin yeni veya mevcut kodlara atanmasını içerir. Kodlama, içerik analizi, tematik analiz, temellendirilmiş teori ve etnografi dâhil olmak üzere birçok analitik yöntemin bir parçasıdır. Kod, veri materyalini anlamlandırmak, sistemleştirmek, sınıflandırmak ve yorumlamak için kullanılan tek bir kelimeyi veya kelime kombinasyonunu temsil etmektedir. Başka bir deyişle, "anahtar kelime" veya "etiket" "kod"un eşanlamlısı olarak kullanılabilir (Kuckartz ve Rädiker, 2019). Bu çalışmada, MAXQDA programına Türkiye'deki 39 farklı üniversitedeki Uluslararası Ticaret ve Lojistik bölümü müfredatında yer alan müfredat bilgileri aktarılmıştır. Türkiye'deki müfredatlara ilişkin kelime ve kelime gruplarını kapsayan toplam 1166 kodlama işlemi gerçekleştirildi. Analiz

sonucu birbiriyle ilişkili olan kodlar 7 tema altında gruplandırılmıştır. Temaların belirlenmesinde literatür taraması (Kavacık vd., 2022; Polat, 2023; Kumral ve Üzümcü, 2024) ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Uluslararası ticaret ve lojistik eğitim programı alanında uzmanlaşmış bir akademisyen ile yükseköğretim sektöründe görev yapan bir uzmandan, belirlenen temalar hakkında görüş ve değerlendirmeler alınmıştır.

Nitel araştırmalarda dikkate alınması gereken bir diğer önemli unsur ise geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasıdır. Golafshani (2003), nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin büyük önem taşıdığını vurgulamıştır. Bu çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirlik (çapraz kodlama) yöntemi ile sonuçların güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen kodlayıcılar arası güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş birliği sayısı}}{(\text{Görüş birliği sayısı} + \text{görüş ayrılığı sayısı})} \times 100$] ile kodlayıcılar arası uyum gözlemlenmiştir. Çalışmada, araştırmacının yanı sıra yükseköğretim alanında uzman iki bağımsız kişiden dersleri uygun temalara göre kodlamaları istenmiştir. Yapılan çapraz kodlamalar sonucunda kodlayıcılar arası uyum düzeyinin %89 olduğu belirlenmiştir. Miles ve Huberman (1994) kodlayıcılar arası uyum düzeyinin %80 üzeri olmasını belirtmiştir. Böylece mevcut araştırma için güvenilirliğin sağlandığı ifade edilebilir. Ayrıca, 2024 yılı ağustos ayında gerçekleştirilen veri toplama sürecinde, ikincil kaynaklar kullanıldığı ve veriler, üniversitelerin web sitelerinde kamuya açık olarak paylaşılan dosyalar üzerinden elde edildiği için etik kurul izni alınmasına gerek duyulmamıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde Uluslararası ticaret ve lojistik programı bulunan üniversitelere ilişkin tanımlayıcı bilgiler ve üniversitelerin ders müfredatlarına dair bilgilere yer verilmiştir. Tablo 1’de çalışmaya dahil edilen üniversiteler gösterilmektedir.

Tablo 1: *Uluslararası Ticaret ve Lojistik Programı Bulunan Üniversiteler*

Sıra	Üniversiteler	Tür	Sıra	Üniversiteler	Tür
1	Akdeniz Üniversitesi	Devlet	21	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Devlet
2	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Devlet	22	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	Devlet
3	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Devlet	23	On dokuz Mayıs Üniversitesi	Devlet
4	Atatürk Üniversitesi	Devlet	24	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Devlet
5	Balıkesir Üniversitesi	Devlet	25	Pamukkale Üniversitesi	Devlet
6	Bandırma On yedi Eylül Üniversitesi	Devlet	26	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	Devlet
7	Bartın Üniversitesi	Devlet	27	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Devlet
8	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Devlet	28	Tarsus Üniversitesi	Devlet
9	Bursa Teknik Üniversitesi	Devlet	29	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Devlet
10	Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi	Devlet	30	Atılım Üniversitesi	Vakıf
11	Gaziantep Üniversitesi	Devlet	31	Çağ Üniversitesi	Vakıf
12	Harran Üniversitesi	Devlet	32	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Vakıf
13	Hitit Üniversitesi	Devlet	33	İstanbul Gedik Üniversitesi	Vakıf
14	Kafkas Üniversitesi	Devlet	34	İstanbul Kent Üniversitesi	Vakıf
15	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Devlet	35	İstanbul Nişantaşı Üniversitesi	Vakıf
16	Kastamonu Üniversitesi	Devlet	36	İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	Vakıf
17	Kayseri Üniversitesi	Devlet	37	KTO Karatay Üniversitesi	Vakıf
18	Kırklareli Üniversitesi	Devlet	38	Maltepe Üniversitesi	Vakıf
19	Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Devlet	39	Toros Üniversitesi	Vakıf
20	Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi	Devlet			

Tablo 1’de görüleceği üzere Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik programı bulunan toplam 39 üniversite bulunmaktadır. Tablo 2’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik eğitimi veren üniversitelerin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2: Üniversite Dağılımı

Üniversite Türü	Frekans	Yüzde
Devlet	29	0,7436
Vakıf	10	0,2564
Toplam	39	100

Çalışmaya dahil edilen üniversitelerin %74,36’i devlet, %25,64’ü ise vakıf üniversitesidir. Devlet üniversiteleri, Uluslararası Ticaret ve Lojistik programı bakımından daha geniş bir temsil oranına sahip iken, vakıf üniversiteleri bu alanda daha az temsil edilmektedir. Tablo 3’te ilgili programa kayıtlı öğrenci sayıları gösterilmektedir.

Tablo 3: Kayıtlı Öğrenci Sayısı

Üniversite Türü	Cinsiyet	Öğrenci	Üniversite Türü	Cinsiyet	Öğrenci	Üniversite Türü	Cinsiyet	Öğrenci
	Kız	3145		Kız	386		Kız	3531
Devlet	Erkek	4685	Vakıf	Erkek	883	Devlet/ Vakıf	Erkek	5568
	Toplam	7830		Toplam	1269		Toplam	9099

Devlet üniversitelerinde toplam 7.830 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 3.145’i kız (%40,17) ve 4.685’i erkek (%59,83) öğrencidir. Vakıf üniversitelerinde toplam 1.269 öğrenci bulunmaktadır. Bunların 386’sı kız (%30,42) ve 883’ü erkek (%69,58) öğrencidir. Genel toplamda ise (devlet ve vakıf üniversiteleri) 9.099 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 3.531’i kız (%38,8) ve 5.568’i erkek (%61,2) olarak kaydedilmiştir. Tablo 4’te ilgili programdaki öğretim elemanlarının unvan dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 4: Öğretim Elemanlarının Unvan Dağılımı

Unvan	Frekans	Yüzde
Prof. Dr.	49	18,77
Doç. Dr.	82	31,41
Dr. Öğr. Üyesi	59	22,60
Öğr. Gör.	4	1,55
Arş. Gör.	67	25,67
Toplam	261	100

Akademik kadroda en yüksek oranı %31,41 ile Doç. Dr. unvanına sahip kişiler oluştururken, en düşük oran %1,55 ile Öğr. Gör. unvanına sahip kişilerdedir; toplamda 261 kişilik kadroda Prof. Dr., Dr. Öğr. Üyesi ve Arş. Gör. unvanları da sırasıyla %18,77, %22,60 ve %25,67 oranlarında temsil edilmektedir. Tablo 5’te ilgili bölümün fakültelere göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 5: Fakülte Dağılımı

Fakülte	Frekans	Yüzde
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	22	56,41
Uygulamalı Bilimler Fakültesi	13	33,33
İşletme Fakültesi	2	5,12
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	1	2,56
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi	1	2,56
Toplam	39	100

Uluslararası Ticaret ve Lojistik lisans programının en çok bulunduğu fakülteler sırasıyla %56,41 ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve %33,33 ile Uygulamalı Bilimler Fakültesi olurken, İşletme Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi ve İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi ilgili programın daha düşük oranlarda (%5,12, %2,56 ve %2,56) yer aldığı fakülteler olarak görülmektedir. Tablo 6’da ilgili bölümünün eğitim diline göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 6: Eğitim Dili Dağılımı

Eğitim Dili	Frekans	Yüzde
İngilizce	6	15,38
Türkçe	33	84,62
Toplam	39	100

Uluslararası Ticaret ve Lojistik lisans programının büyük çoğunluğu %84,62 oranla Türkçe dilinde eğitim verirken, %15,38’i İngilizce dilinde eğitim vermektedir. Tablo 7’de ilgili bölüme ilişkin akreditasyon dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 7: Akredite Edilmiş Bölüm Sayısı

Devlet	Frekans	Yüzde
Akredite mevcut	2	6,90
Akredite mevcut değil	27	93,10
Toplam	29	100
Vakıf	Frekans	Yüzde
Akredite mevcut	4	40,00
Akredite mevcut değil	6	60,00
Toplam	10	100

Devlet üniversitelerinde Uluslararası Ticaret ve Lojistik lisans programlarının yalnızca %6,90’ı akredite edilmişken, %93,10’u akredite edilmemiştir. Vakıf üniversitelerinde ise akreditasyon oranı daha yüksek olup, programların %40,00’i akredite edilmiş, %60,00’i ise akredite edilmemiştir. Tablo 8’de ilgili bölümlerde yer alan teorik ve uygulamalı derslerin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 8: Teorik ve Uygulamalı Ders Dağılımı

Teorik Dersler	Frekans	Yüzde	Uygulamalı Dersler	Frekans	Yüzde
50-60	5	12,82	0-3	26	66,67
61-70	5	12,82	4-7	10	25,64
71-80	9	23,08	8-11	3	7,69
81-90	9	23,08	11 ve üzeri	0	0
91 ve üzeri	11	28,21			
Toplam	39	100	Toplam	39	100

Teorik dersler arasında, en yüksek oranı %28,21 ile 91 ve üzeri ders sayısı oluştururken, %23,08 oranıyla 71-80 ve 81-90 ders aralıkları da önemli bir paya sahiptir. Uygulamalı dersler arasında ise, %66,67 oranla en yüksek payı 0-3 ders sayısı alırken, 4-7 ders aralığı %25,64 oranında temsil edilmekte ve 8-11 ders aralığı %7,69 oranına sahiptir. Genel olarak, teorik derslerin dağılımında yüksek ders sayısı gözlemlenirken, uygulamalı derslerde ise genellikle daha düşük saat dilimlerinde eğitim verildiği görülmektedir. Tablo 9’da ders müfredatlarına ilişkin kod istatistikleri gösterilmektedir.

Tablo 9: *Ders Müfredatı Kod İstatistikleri*

Temalar	Frekans	Yüzde
Uluslararası Ticaret ve Lojistik	341	29,25
İşletme Fonksiyonları	301	25,81
Tamamlayıcı Dersler	179	15,35
Yabancı Dil	143	12,26
Hukuk	88	7,55
Genel Yetenek	84	7,20
Bitirme Projesi	30	2,57
Toplam	1166	100,00

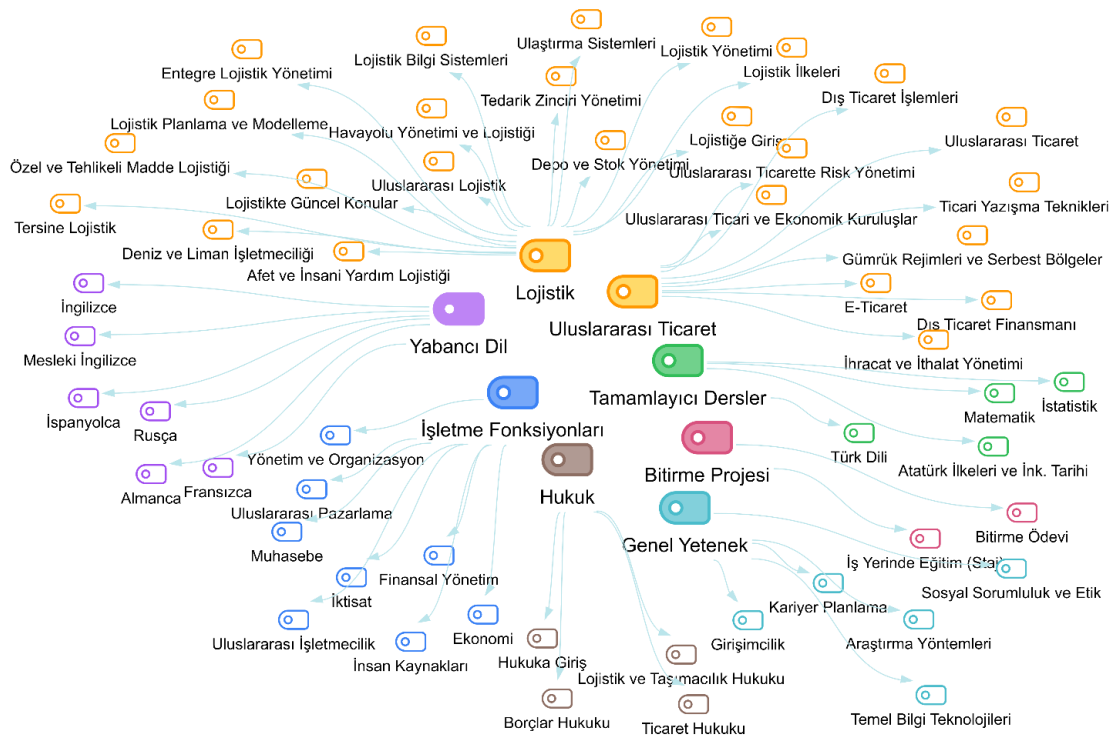
Çalışmada ders müfredatlarına ilişkin toplam 1166 kodlama yapıldığı görülmektedir. Uluslararası Ticaret ve Lojistik temalı dersler, toplam derslerin %29,25'ini oluşturarak en yüksek orana sahipken, İşletme Fonksiyonları %25,81 oranıyla ikinci sıradadır. Tamamlayıcı Dersler %15,35 oranında yer alırken, Yabancı Dil dersleri %12,26 oranında bir paya sahiptir. Hukuk dersleri %7,55, Genel Yetenek dersleri ise %7,20 oranında yer almaktadır. Bitirme Projesi ise toplam derslerin %2,57'sini kapsamaktadır. Tablo 10'da der müfredatına ilişkin alt-kod istatistikleri gösterilmektedir.

Tablo 10: Ders Müfredatı Alt-Kod İstatistikleri

Uluslararası Ticaret	Frekans	Yüzde	İşletme Fonksiyonları	Frekans	Yüzde
Gümrük Rejimleri ve Serbest Bölgeler	32	20,13	İktisat	73	24,25
Uluslararası Ticaret	30	18,87	Muhasebe	53	17,61
Dış Ticaret İşlemleri	25	15,72	Uluslararası İşletmecilik	47	15,61
E-Ticaret	21	13,21	Uluslararası Pazarlama	36	11,96
İhracat ve İthalat Yönetimi	17	10,69	Ekonomi	33	10,96
Dış Ticaret Finansmanı	13	8,18	Yönetim ve Organizasyon	28	9,3
Uluslararası Ticari ve Ekonomik Kuruluşlar	10	6,29	Finansal Yönetim	23	7,64
Ticari Yazışma Teknikleri	6	3,77	İnsan Kaynakları	8	2,66
Uluslararası Ticarete Risk Yönetimi	5	3,14	Toplam	301	100
Toplam	159	100			
Lojistik	Frekans	Yüzde	Tamamlayıcı Dersler	Frekans	Yüzde
Tedarik Zinciri Yönetimi	27	14,84	Atatürk İlkeleri ve İnk. Tarihi	56	31,28
Lojistik Planlama ve Modelleme	19	10,44	Türk Dili	56	31,28
Lojistik Yönetimi	17	9,34	Matematik	43	24,02
Depo ve Stok Yönetimi	16	8,79	İstatistik	24	13,41
Lojistiğe Giriş	15	8,24	Toplam	179	100
Deniz ve Liman İşletmeciliği	13	7,14			
Lojistik Bilgi Sistemleri	13	7,14	Yabancı Dil	Frekans	Yüzde
Uluslararası Lojistik	10	5,49	İngilizce	63	44,06
Özel ve Tehlikeli Madde Lojistiği	8	4,4	Mesleki İngilizce	45	31,47
Entegre Lojistik Yönetimi	8	4,4	Rusça	15	10,49
Tersine Lojistik	7	3,85	Almanca	8	5,59
Lojistik İlkeleri	7	3,85	Fransızca	7	4,9
Lojistikte Güncel Konular	6	3,3	İspanyolca	5	3,5
Ulaştırma Sistemleri	6	3,3	Toplam	143	100
Afet ve İnsani Yardım Lojistiği	5	2,75	Hukuk	Frekans	Yüzde
Havayolu Yönetimi ve Lojistiği	5	2,75	Hukuka Giriş	32	36,36
Toplam	182	100	Ticaret Hukuku	31	35,23
Genel Yetenek	Frekans	Yüzde	Lojistik ve Taşımacılık Hukuku	13	14,77
Araştırma Yöntemleri	27	32,14	Borçlar Hukuku	12	13,64
Temel Bilgi Teknolojileri	20	23,81	Toplam	88	100
Girişimcilik	19	22,62	Bitirme Projesi	Frekans	Yüzde
Kariyer Planlama	11	13,1	İş Yerinde Eğitim (Staj)	20	66,67
Sosyal Sorumluluk ve Etik	7	8,33	Bitirme Ödevi	10	33,33
Toplam	84	100	Toplam	30	100

Uluslararası Ticaret ve Lojistik derslerinde en fazla frekansa sahip konular Gümrük Rejimleri ve Serbest Bölgeler (%20,13) ve Tedarik Zinciri Yönetimi (%14,84) iken, İşletme Fonksiyonları derslerinde İktisat (%24,25) ve Muhasebe (%17,61) ön plandadır; tamamlayıcı derslerde ise Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile Türk Dili (her biri %31,28) en yüksek oranlara sahiptir. Yabancı Diller arasında İngilizce (%44,06) öne çıkarken, hukuk derslerinde ise Hukuka Giriş (%36,36) ve Ticaret Hukuku (%35,23) en fazla temsil edilen konulardır. Genel Yetenek derslerinde Araştırma Yöntemleri (%32,14) ve Temel Bilgi Teknolojileri (%23,81) en yaygın konulardır. Bitirme Projesi kapsamında ise İş Yerinde Eğitim (%66,67) öne çıkmaktadır. Tablo ’da yer alan bilgiler Şekil 1’de görsel olarak hiyerarşik kod-alt kod modeli ile gösterilmektedir.

Şekil 1: *Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli*

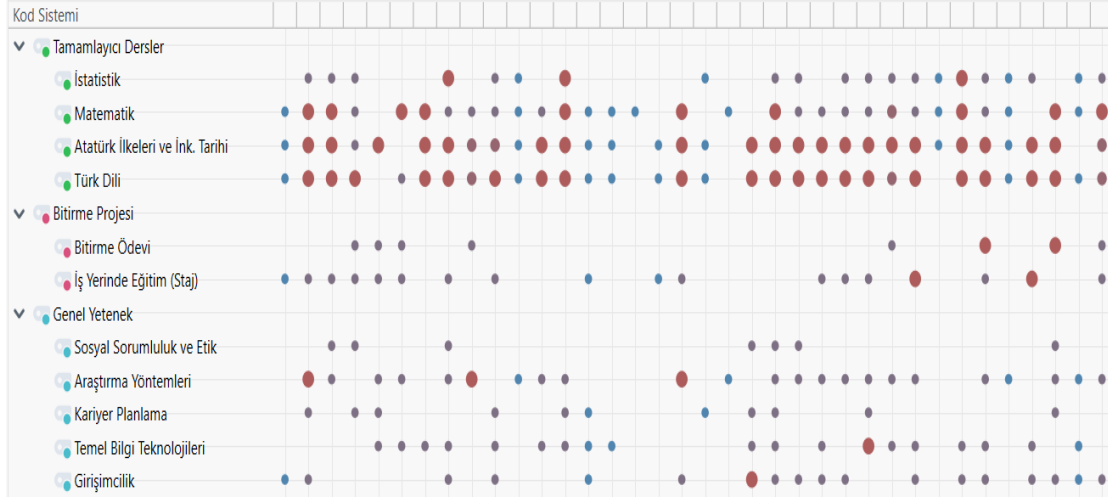
İçerik analizi kapsamında, temalara ait kod bulutu gösterimleri aşağıda sunulmaktadır. Kod bulutu analizi, ana temaya ilişkin kodlanan kelimelerin veri dosyalarında ne sıklıkla geçtiğine göre şekillenir; en büyük puntuyla yazılan kelime, en sık geçen kelimeyi ifade etmektedir. Bu çalışmada kullanılan kelimeleri sınırlandırmak amacıyla frekans için "5" en düşük değer olarak belirlenmiş ve frekansı "5" ve üzeri olan kelimeler kod bulutuna dahil edilmiştir. Şekil 2'de Uluslararası Ticaret ve Lojistik programına ilişkin kod bulutu gösterilmektedir.

Şekil 2: Kod Bulutu

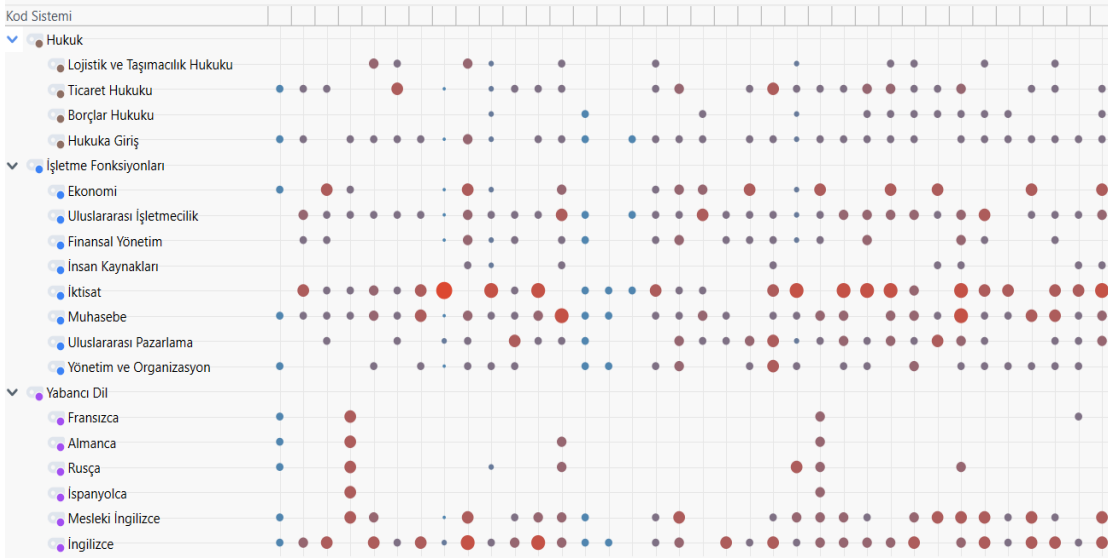

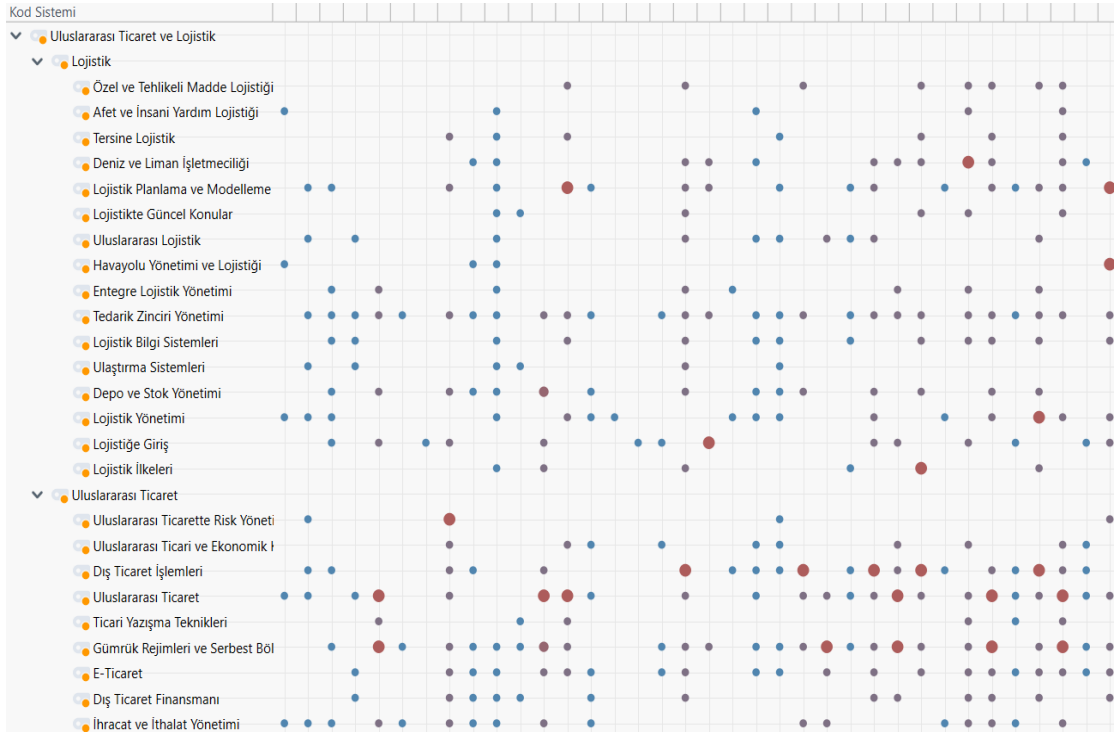
Şekil 2’ye göre “Gümrük Rejimleri ve Serbest Bölgeler”, “Tedarik Zinciri Yönetimi”, “İktisat”, “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi”, “Türkçe”, “İngilizce”, “Araştırma Yöntemleri”, “Hukuka Giriş” ve “İş Yerinde Eğitim” derslerinin müfredatlarda en sık kodlama yapılan dersler olarak öne çıktığı gözlemlenmiştir. Kodların frekans yoğunluğu incelendikten sonra ilgili kodların birbiriyle nasıl bir ilişki sergilendiğinin tespit edilmesi amacıyla kod matrisleri oluşturulmuştur. Şekil 3-5’te ders müfredatlarına dair ilişkisel kod matrisleri gösterilmektedir.

Şekil 3: Kod İlişkiler Matrisi (1/3)

Şekil 4: Kod İlişkiler Matrisi (2/3)

Şekil 5: Kod İlişkiler Matrisi (3/3)

Şekil 3-5’te görüldüğü üzere, üniversite müfredatlarında en yoğun şekilde ilişkilendirilen kodlar, tamamlayıcı dersler kategorisinde “Türk dili ve Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi”, bitirme projesi kategorisinde “İş yerinde eğitim”, genel yetenek kategorisinde “Araştırma yöntemleri”, hukuk kategorisinde “Hukuka giriş”, işletme fonksiyonları kategorisinde “İktisat”, yabancı dil kategorisinde “İngilizce”, uluslararası ticaret ve lojistik kategorisinde ise “Gümrük rejimleri ve serbest bölgeler” ile “Tedarik zinciri yönetimi” olarak belirlenmiştir.

5. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yükseköğrenim, eğitilmiş bireylerin yaşadığı ve çalıştığı ekonomilere ve genel olarak topluma önemli bir değer sağlamaktadır. Özel veya kamusal yükseköğrenim kurumlarına yatırım yapan ekonomiler, önemli bir büyüme ve refah elde etmektedir. Yükseköğrenim toplumsal refahı çeşitli yönden etkileyebilir. Örneğin, kurumların, çalışanlarının ve öğrencilerinin doğrudan harcamalarının yerel ekonomi üzerinde doğrudan etkisi vardır. Ayrıca, yükseköğrenim, ileri eğitim alan bireye ve topluma finansal ve finansal olmayan faydalar sağlamaktadır. Bireylerin ortalama kazançları, eğitim başarılarıyla yakından ilişkilidir. Buna ilaveten, yükseköğrenim kurumları giderek daha fazla bilgi yaratmaya odaklanmaktadır. Bu nedenle üniversiteler, aynı anda hem topluma faydalı olabilen hem de ekonomik büyümeye katkıda bulunabilen temel araştırma ve geliştirme yeniliklerin kaynağıdır (Hill vd., 2005). 21. yüzyılda, yükseköğrenim kurumları ulusların geleceğini şekillendirmede en önemli rollerden birini üstlenmektedir. Yükseköğrenim, vatandaşlara sağlanan özel faydaların yanı sıra ülkelerin küresel pazarda rekabet etme yeteneğine önemli bir katkıda bulunarak, ekonomik ve sosyal refahın sağlanmasında kritik öneme sahiptir (Teague, 2015). Günümüz işgücü piyasası, değişen ortamlardaki hızlı sanayileşmeyle başa çıkmak için yüksek vasıflı personele ihtiyaç duymaktadır. Güncel toplumsal ihtiyaçları karşılamak için, yükseköğrenim kurumları, tüm öğrencilerin küresel ekonomiye katkıda bulunması için ihtiyaç duyulan niteliklere ve yeterliliklere sahip olmasını sağlayarak eğitim müfredatlarını ve değerlendirme politikalarını gözden geçirmelidir (Chan, 2016). Literatür incelendiğinde, çeşitli lisans programlarının müfredatlarına ilişkin çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin, muhasebe Tosunoğlu ve Cengiz (2020); Bağdat (2022); Ala

vd. (2024), tıp Kurt vd. (2015), matematik Erdoğan ve Arslan (2023), gazetecilik Karaduman ve Akbulutgiller (2017) turizm Kavacık vd. (2022), gümrük Gültekin (2024), halkla ilişkiler Polat (2023) ve lojistik Gökmen ve Özdemir (2016); Çıkmak (2016) bölümlerinin müfredatlarına yönelik çalışmalara rastlamak mümkündür. Ancak, uluslararası ticaret ve lojistik lisans programının bir arada değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle, çalışmada Türkiye'deki üniversitelerde verilen Uluslararası Ticaret ve Lojistik eğitiminin müfredat yapılarının içerik analizi ile incelenmesi ve bu alandaki eğitim programlarının güncel ihtiyaçlara ne ölçüde cevap verdiğinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Yapılan içerik analizi sonucu, ilgili programın en fazla devlet üniversitelerinde bulunduğu, programa en fazla erkek öğrencinin kayıtlı olduğu, programın birçoğunun İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde yer aldığı, söz konusu programda Doç. Dr. Unvanına sahip öğretim üyelerinin fazla olduğu, ilgili programın büyük bir bölümünün Türkçe dilinde eğitim verdiği, çok sınırlı sayıdaki programın akredite edildiği, teorik ders sayısının uygulamalı derslere göre fazla olduğu ve müfredatta Uluslararası Ticaret ve Lojistik temalı derslerin yoğun olduğu görülmüştür. Programın en fazla devlet üniversitelerinde bulunması geniş bir öğrenci kitlesinin bu programdan mezun olarak ilgili sektörde rekabet ve nitelikli iş gücünü artırabileceğini, diğer yandan erkek öğrencilerin bu programı daha çok tercih etmesinin sektörde cinsiyet dengesizliğine yol açabileceği sonucuna varılabilir. İlgili programın ağırlıklı olarak İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde yer alması, öğrencilerin temel işletme fonksiyonları ile donatıldığı sonucuna varılabilir. Ayrıca, akademik unvan olarak Doç. Dr. sayısının yüksek olması, ilgili programlarda uzmanlaşmış öğretim üyelerinin fazla olduğu ve teorik/pratik bilgi açısından eğitim kalitesinin iyi olduğu söylenebilir. Buna ilaveten, programın büyük bir bölümünün Türkçe olarak sunulması küresel rekabet edilebilirlik açısından dezavantaj olarak görülebilir. Doğası gereği uluslararası ticaret ve lojistik yabancı dili gerektirdiğinden evrensel dil olarak kabul edilen İngilizce program sayısının artırılması yerinde olacaktır. Yükseköğretimde kalite ve standartların sağlanmasında kilit rol oynayan akreditasyonun çok kısıtlı program bulunması kalite standartlarının geliştirilmesini işaret etmektedir. Ek olarak, üniversite-sanayi iş birliği çerçevesinde piyasanın ihtiyaç duyduğu kalifiye elemanların yetiştirilmesinde teorik derslerin yanı sıra uygulamalı dersler kilit rol oynamaktadır. Bu bağlamda, uygulamalı ders sayısının artırılması sektör ihtiyaçlarını olumlu yönde etkileyecek ve öğrencilerin iş dünyasına adapte olmasını olumlu etkileyecektir. Müfredatta ilgili alana ilişkili ders sayısının fazlalığı, yükseköğretim kurumlarının sektör ihtiyaç ve beklentilerine hizmet eden bir eğitim sistemi benimsediği sonucuna varılabilir.

Müfredatlara ilişkin tema ve kodlar incelendiğinde, Uluslararası Ticaret ve Lojistik temalı derslerin toplam derslerin %29,25'ini oluşturarak en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bunu %25,81 oranıyla İşletme Fonksiyonları dersleri izlemektedir. Tamamlayıcı Dersler %15,35 oranında yer alırken, Yabancı Dil dersleri %12,26'lık bir paya sahiptir. Hukuk dersleri %7,55, Genel Yetenek dersleri %7,20 oranında yer almakta olup, Bitirme Projesi toplam derslerin %2,57'sini oluşturmaktadır. Uluslararası Ticaret ve Lojistik derslerinde en yüksek frekansa sahip konular Gümrük Rejimleri ve Serbest Bölgeler (%20,13) ile Tedarik Zinciri Yönetimi (%14,84) olarak öne çıkmaktadır. İşletme Fonksiyonları derslerinde ise İktisat (%24,25) ve Muhasebe (%17,61) en sık işlenen konulardır. Tamamlayıcı derslerde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile Türk Dili (%31,28) en yüksek orana sahiptir. Yabancı Diller arasında İngilizce (%44,06) en yaygın ders iken, hukuk derslerinde Hukuka Giriş (%36,36) ve Ticaret Hukuku (%35,23) öne çıkmaktadır. Genel Yetenek derslerinde Araştırma Yöntemleri (%32,14) ve Temel Bilgi Teknolojileri (%23,81) en yaygın konulardır. Bitirme Projesi kategorisinde ise İş Yerinde Eğitim (%66,67) en fazla tercih edilen konudur. Ayrıca, ders müfredatlarına yönelik ilişkisel kod matrisleri incelendiğinde, üniversite müfredatlarında en yoğun şekilde ilişkilendirilen kodlar, tamamlayıcı dersler kategorisinde “Türk Dili” ve “Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi”, bitirme

projesi kategorisinde “İş Yerinde Eğitim”, genel yetenek kategorisinde “Araştırma Yöntemleri”, hukuk kategorisinde “Hukuka Giriş”, işletme fonksiyonları kategorisinde “İktisat”, yabancı dil kategorisinde “İngilizce”, uluslararası ticaret ve lojistik kategorisinde ise “Gümrük Rejimleri ve Serbest Bölgeler” ile “Tedarik Zinciri Yönetimi” olarak belirlenmiştir.

Türkiye'deki üniversitelerde verilen Uluslararası Ticaret ve Lojistik eğitiminin müfredat yapısı ağırlıklı olarak teorik derslerden oluşurken, uygulamaya yönelik ders sayısının oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular literatürde daha önceki araştırma bulgularını Öztürk ve Şardağı (2019); Sarıgül (2020); Polat (2023); Kumral ve Üzümcü (2024) destekler niteliktedir. Ayrıca, ilgili alanda Türkçe öğretim sunan program sayısı daha fazladır. Bu bulgular literatürdeki diğer çalışma Özdemir ve Gökmen (2016) ile benzerlik göstermektedir. Buna ilaveten, tedarik zinciri yönetimi müfredatlarda en sık yer alan ders olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bulgular literatürdeki daha önceki araştırma bulguları Çıkmak (2016); Kumral ve Üzümcü (2024) ile uyumaktadır. Ek olarak, erkek öğrencilerin lojistik alanına daha ilgi duyduğu görülmüştür. Bu bulgular, Özoğlu vd. (2020) elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir. Ayrıca, ilgili programda işletme fonksiyonları (iktisat, finans, muhasebe, pazarlama vb.) derslerinin ağırlıklı olduğu saptanmıştır. Bu bulgular literatürdeki diğer araştırma bulgularını Sarıgül (2020) ve Kumral ve Üzümcü (2024) destekler niteliktedir. Sonuç olarak, araştırma kapsamındaki Türkiye üniversitelerinde ilgili programların müfredatlarının homojen bir yapıda olduğu söylenebilir.

Bu çalışmanın, Türkiye'de uluslararası ticaret ve lojistik alanındaki müfredat durumunu ortaya koyması açısından literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı ve gelecekte farklı alanlarda yapılabilecek potansiyel çalışmalara rehberlik edeceği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, eğitimcilere, politika yapıcılara ve özel sektöre yönelik bazı öneriler sunulmuştur:

- Yükseköğretim paydaşlarının program akreditasyon süreçlerine katılmaları ve gerekli eğitimlere katılmaları teşvik edilmelidir. Akredite programlar, öğrencilerin uluslararası alanda daha rekabetçi olmalarını sağlayarak mezunların istihdam edilebilirliğini artırabilir. Ayrıca, eğitim programlarının kalite standartlarının iyileştirilmesi için periyodik denetim mekanizmaları oluşturulmalı ve üniversiteler akreditasyon konusunda bilinçlendirilmelidir. Akredite edilmiş program sayısının artırılması, sektörde nitelikli iş gücünün genişlemesine ve verimliliğin artmasına olanak tanıyabilir.
- Yükseköğretim kurumları müfredata daha fazla uygulamalı eğitim dahil etmelidir. Öğrencilerin teori ve pratiği bütünleşik deneyimlemesi mesleki becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Örneğin, saha araştırması ve proje tabanlı öğrenme yöntemleri daha yaygın olarak kullanılabilir. Ayrıca, kamu ve özel sektör, üniversitelerin uygulamalı dersler için gerekli altyapı ve donanımaya yatırım yapabilmeleri için ek finansman desteği sağlayabilir. Lojistik süreçleri, tedarik zinciri yönetimi, mesleki yazılımlar ve araçlar, uluslararası ticaret işlemleri gibi teknik konularda uygulamalı derslerin artırılması deneyimli öğrencilerin sektöre kazandırılmasını sağlayabilir.
- Müfredattaki tamamlayıcı ders sayısı azaltılarak, öğrencilerin mesleki yeterliliklerini geliştirecek uzmanlık alanına yönelik dersler çoğaltılabilir. Yükseköğretim kurumları uzmanlık derslerinin içeriğini sektörün ihtiyaçlarına göre belirlemelidir. Mevcut piyasa koşulları ve sektör beklentilerine dayalı güncellenmiş müfredat, öğrencilerin mezuniyet sonrası iş hayatına daha hızlı adapte olmalarını sağlayabilir.
- Yükseköğretim kurumları eğitim dilinde İngilizce ve Türkçeyi kapsayan hibrit programlar oluşturabilir. Böylece, öğrencilerin hem anadilinde öğrenme becerilerini geliştirilmesinde hem de uluslararası piyasalarda daha rekabetçi olmalarına yardımcı olabilir. Piyasanın ihtiyaç duyduğu İngilizce bilen öğrenciler, uluslararası iş birliği ve etkileşimde kilit rol oynayarak firmaların uluslararası piyasalarda daha etkin ve rekabetçi olmalarını sağlayabilir.

- Yükseköğretim kurumları zorunlu staj politikasını benimseyerek öğrencilerin gerçek iş tecrübesi kazanmalarını sağlayabilir. Bu doğrultuda, üniversiteler kamu ve sanayi iş birliği çerçevesinde staj imkânlarını artıracak politikalar geliştirebilir. Kamudaki politika yapıcılar, özel sektöre staj imkânlarının artırılmasına yönelik çeşitli teşvikler sunabilir. Bu destekler vergi indirimi, finansal destek veya sertifikalar şeklinde olabilir. Ayrıca, stajyerler güncel bilgileri ile operasyon süreçlerine yenilikte bulunabilir. İşletmeler staj sürecinde potansiyeli olan öğrencilerin becerilerini değerlendirerek kalifiyeli iş gücüne erken dönemde sahip olabilir.
- Yükseköğretim kurumları, müfredatlarına yapay zekâ, büyük veri analizi, blockchain, nesnelerin interneti (IoT) ve kodlama gibi dijital dönüşümü içeren dersler ekleyebilir. Öğrencilerin yanı sıra, öğretim üyelerinin teknolojinin gelişimine bağlı olarak kendilerini güncellemeleri önemlidir. Dolayısıyla, üniversiteler akademik ve idari kadroları için teknoloji eğitimi planlayabilir ve söz konusu teknolojilerin müfredata dahil edilmesini sağlayabilir. Ayrıca, politika yapıcılar teknoloji merkezli eğitim, donanım ve yazılım altyapısı ve dijital yeterlilik sertifikaları gibi öğrencilerin dijital becerilerinin geliştirilmesine yönelik çok yönlü stratejiler benimseyebilir. Söz konusu teknolojilerin müfredata eklenmesi piyasadaki işletmelerin rekabet gücüne, Ar-Ge kapasitesine ve uzun vadede büyümesine katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, bu araştırmadan elde edilen bulgular ile Türkiye’de Uluslararası Ticaret ve Lojistik lisans programlarının mevcut durumunu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, araştırmanın uluslararası ticaret ve lojistik alanının mevcut akademik durumunun belirlenmesi açısından önemli bir kaynak olacağı; yükseköğretimde görev alan politika yapıcılar ve sektör liderlerine rehberlik edeceği düşünülmektedir. Gelecek araştırmalarda, Türkiye’deki Uluslararası Ticaret ve Lojistik programlarının bu alanda ilerleme kaydetmiş diğer ülke müfredat yapılarıyla karşılaştırılması alanın geliştirilmesine önemli katkılar sunabilir.

Kaynakça

- Acar, D. Ö. ve Benli, M. (2021). Dış ticarette lojistik performansın etkisi. *Journal of Management and Economics Research*, 19(4), 48-65.
- Aksoy, Ş., & Gürbüz, M. (2022). Türkiye ve İngiltere’de ortaöğretim görsel sanatlar öğretiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 260-275.
- Ala, T. Kahraman, T. ve Sümer, E. (2024). Türkiye’de muhasebe eğitiminin diğer disiplin dallarındaki yeri ve lisans düzeyinde müfredat incelenmesi. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 4(2), 104-117.
- Altay, A. (2025). Türkiye’de yüksek öğretim bankacılık bölümü müfredatlarının sektör ihtiyaçları bakışı açısından nicel içerik analizi. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 43-61.
- Arslan, M., & Pehlivan, E. (2020). Türkiye’de meslek yüksekokulu fizyoterapi ön lisans programlarının incelenmesi ve müfredat analizi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(3), 741-748.
- Arslanoğlu, A., & Arslan, Z. (2023). Türkiye’de eczacılık fakültelerinde yürütülen kalite yönetimi ile ilgili derslerin incelenmesi. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 62-75.
- Arvis, J. F., Ojala, L., Shepherd, B., Ulybina, D., & Wiederer, C. (2023). *Connecting to compete 2023, s. Trade logistics in an uncertain global economy. logistics performance index indicators*. Washington DC: The World Bank.

- Bağdat, A. (2022). Muhasebe eğitiminde e-muhasebe ve endüstri 4.0 teknolojisi dersleri üzerine müfredat önerisi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 924-937.
- Bircan, K., Okursoy, A., & Sipahi, G. A. (2018). Türkiye’de lojistik ile ilgili eğitim veren bölümlerin niteliğine ilişkin bir araştırma. In IV. *International Caucasus-Central Asia foreign trade and logistics Congress* (pp. 1293-1299).
- Bozyiğit, S. (2016). Türkiye’deki lojistikle ilgili lisans bölümlerinin ders programları üzerine bir içerik analizi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 11(42), 133-149.
- Bozyiğit, S., & Özkan, R. (2020). Staj algısının işletmeyle ilgili faktörler bağlamında incelenmesi: Lojistik eğitimi üzerine bir araştırma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(22), 562-596.
- Büyükoztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (30. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canpolat, N. (2013). Türkiye’de halkla ilişkiler eğitimi: halkla ilişkiler ders programlarının değerlendirilmesine yönelik bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2(2).139-162
- Chan, R. Y. (2016). Understanding the purpose of higher education: An analysis of the economic and social benefits for completing a college degree. *Journal of Education Policy, Planning and Administration*, 6(5), 1-40.
- Çatak, M. (2015). Türkiye’de sosyal bilgiler eğitim programlarının incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 62, 69-94.
- Çıkmak, S. (2016). Türkiye’de lojistik eğitiminin durumu ve lojistik eğitiminin geliştirilmesine yönelik öneriler. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 1-13.
- Erdoğan, E. ve Arslan, Ç. (2023). Matematik eğitimi alanında matematik okuryazarlığı üzerine yapılan çalışmaların tematik içerik analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 1669-1693.
- Eriş, E., & Ağan, M. (2020). Türkiye’deki iç mimarlık eğitim programlarının karşılaştırılmalı analizi: mesleki kimlik karmaşasının incelenmesi. *Mimarlık ve Yaşam*, 5(2), 423-439.
- Erkan, B. (2014). Türkiye’de lojistik sektörü ve rekabet gücü. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 1(1), 44-65.
- Gall, M. D. Borg, W. R. ve Gall, J. P. (1996). *Educational research: An introduction*. Longman Publishing.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The qualitative report*, 8(4), 597-607.
- Gökmen, M. K. ve Özdemir, F. S. (2016). Lojistiğin evrimi ve Türkiye’deki önlisans ve lisans programları yönünden lojistik öğretimi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 115-135.
- Gültekin, R. (2024). Gümrük eğitiminde kalite ile kariyer ilişkisi: gümrük işletme bölümleri açısından bir değerlendirme. *International Anatolia Academic Online Journal Social Sciences Journal*, 10(2), 197-217.
- Gültekin, Z., & Özbaysal, T. (2022). Covid 19 pandemisi sürecinde lojistik ve ilgili bazı sektörlerde işe alım kriterlerinin tespiti: Karşılaştırmalı bir çalışma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 2253-2269.

- Hill, K. Hoffman, D. ve Rex, T. R. (2005). *The value of higher education: Individual and societal benefits*. Arizona: Arizona State University.
- Jiang, Z. ve Wu, Y. (2017). *The Impact of international logistics to international trade research based on an empirical analysis of the data in 1995-2014 in Shandong Province*. In MATEC Web of Conferences (Vol. 124, p. 05004). EDP Sciences.
- Kapıcıoğlu, K., & Bozyiğit, S. (2024). Uluslararası ticaret ve lojistik programı mezunlarının aldıkları eğitim ve bu eğitimin iş bulmalarına katkısı hakkındaki görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 34(3), 1385-1402.
- Karaduman, M. ve Akbulutgiller, B. (2017). Türkiye’de gazetecilik eğitimi: Lisans müfredat programları karşılaştırması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(4), 1161-1181.
- Karaoğlu, M., Özkan, R., & Badak, A. (2023). Türkiye’de deniz ve liman işletmeciliği ön lisans eğitimi üzerine bir inceleme. *Iğdır University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, (9), 29-46.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kavacık, S. Z. Çınar, K. ve Kavacık, M. (2022). Fakülte bünyesinde yürütülen turizm işletmeciliği bölümü müfredatlarının betimsel ve içerik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 501-522.
- Kazan, G. (2020). Türkiye’deki üniversitelerin işletme lisans programlarında yer alan muhasebe denetimi eğitime yönelik bir araştırma. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 9-21.
- Keyman, E. F., & Ülkü, N. E. (2007). Türkiye üniversitelerinde uluslararası ilişkiler ders müfredatı. *Uluslararası İlişkiler/International Relations*, 4(13), 99-105.
- Koban, E., & Keser, H. Y. (2013). Rekabet edebilirlikte Türk lojistik sektörünün istihdam yapısının analizi ve istihdama yönelik devlet destekleri. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(2), 32-43.
- KPMG. (2021). *KPMG Perspektifinden Taşımacılık ve Lojistik Sektörüne Bakış*. Erişim adresi: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2021/09/kpmg-perspektifindentasimacilik-ve-lojistik-sektorune-bakis-2021.pdf>
- Kuckartz, U., & Rädiker, S. (2019). *Analyzing qualitative data with MAXQDA* (pp. 1-290). Cham: Springer International Publishing.
- Kumral, A. A. ve Üzümcü, A. (2024). Türkiye’de uluslararası ticaret lisansüstü programlarının metin madenciliği ile analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 14(2), 250-264.
- Kurt, E. Ersoy, M. ve Namal, F. (2015). Türkiye’deki bazı tıp fakültelerinin etik eğitimi müfredatının incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 1071-1082.
- MAXQDA. (2024). Guides, Books and Additional Literature. Erişim adresi: <https://www.maxqda.com/books-literature>
- McMillan, J. H. (2004). *Educational research: Fundamentals for the consumer* (4th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. California: Sage.

- Ofloğlu, N. Ö. Kalaycı, C. Artan, S. ve Bal, H. Ç. (2018). Lojistik performansındaki gelişmelerin uluslararası ticaret üzerindeki etkileri: AB ve MENA ülkeleri örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(24), 92-109.
- Ozment, J., & Keller, S. B. (2011). The future of logistics education. *Transportation Journal*, 50(1), 65-83.
- Özoğlu, B. Senir, G. ve Büyükkeklik, A. (2020). Devlet üniversitelerinde lojistik eğitime yönelik bir araştırma. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 19-35.
- Özsoy, A., & Çokal, Z. (2021). Kültürel miras eğitimi açısından turizm rehberliği bölümlerine yönelik müfredat incelemesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 4(2), 106-118.
- Öztürk, M. C. ve Şardağı, E. (2019). Halkla ilişkiler eğitiminde dijitalleşme: Türkiye ve ABD’de bulunan üniversitelerdeki halkla ilişkiler programlarının karşılaştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi*, (1), 125-142.
- Polat, H. (2023). Halkla ilişkiler eğitiminde dijitalleşme eğilimleri: Müfredat üzerine bir içerik analizi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 11(2), 1748-1764.
- Salawu, Y. O. ve Ghadiri, S. M. (2022). Roles of trade logistics to the development of international trade: A perspective of Nigeria. *Journal of Transport and Supply Chain Management*, 16, 764.
- Sandıkcı, M., & Albayrak, A. N. (2024). Turizm rehberliği bölümlerinin müfredatlarında yer alan gastronomi ile ilgili derslerin incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 7(1), 34-52.
- Sarıgül, H. (2020). Uluslararası ticaret ve uluslararası işletmecilik bölümleri lisans ders programlarının karşılaştırılması: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri üniversiteleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 205-218.
- Sever, G. N., & Buzlu, M. Ö. (2015). Turizm fakülteleri bünyesindeki rekreasyon programları için müfredat kapsamı önerisi: Bilimetric bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 381-396.
- Song, M. J. ve Lee, H. Y. (2022). The relationship between international trade and logistics performance: A focus on the South Korean industrial sector. *Research in Transportation Business and Management*, 44, 100786.
- T.C Cumhurbaşkanlığı. (2023). *Türkiye On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) Raporu*. Erişim adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf
- Teague, L. J. (2015). Higher education plays critical role in society: More women leaders can make a difference. In *Forum on Public Policy Online* (Vol. 2015, No. 2). Oxford Round Table. 406 West Florida Avenue, Urbana, IL 61801.
- Ticaret Bakanlığı. (2024). *Dış Ticaret Lojistiği 2024 Raporu*. Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/data/5b87bf9113b8761160fa1258/D%C4%B1%C5%9F%20Ticaret%20Lojisti%C4%9Fi%202024.pdf>
- Tong, J. (2011). Managing logistics higher education using logical framework analysis. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 2(4), 309.
- Torun, S. (2019). Türkiye’de hemşirelik lisans programlarında hemşirelik tarihi dersi öğretiminin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 9(3), 317-325.

- Tosunoğlu, B. ve Cengiz, S. (2020). Türkiye’de muhasebe eğitimi: lisans müfredatının incelenmesi ve gelişmeler kapsamında değerlendirilmesi. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(2), 194-214.
- TUIK. (2024). Dış Ticaret İstatistikleri, Kasım 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dis-Ticaret-Istatistikleri-Kasim-2024-53537>
- Turan, İ. (2017). Türkiye’de ilahiyat eğitimi: İstihdam alanı-program ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Darulfunun İlahiyat*, 37. 59-77.
- Uygur, S. M., Silik, C. E., Şimşek, E., Küpeli, T. Ş., Kurt, S., Dülger, A. S., & Hatırnaz, B. (2022). Uluslararası turizm işletmeciliği öğretim programlarının lisansüstü seviyede incelenmesi ve müfredat için ders önerisi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 25(1), 40-67.
- Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (30. baskı). Ankara: Seçkin.
- YÖK Atlas. (2024). Uluslararası Ticaret ve Lojistik Programı Bulunan Tüm Üniversiteler. Erişim adresi: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10824>
- YÖK. (2024). 259. Yükseköğretim Kurulu 259. Üniversitelerarası Kurul Toplantısı. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2024/259-universitelerarasi-kurul-toplantisi.aspx>
- Yüce, H. K. (2018). Meslek yüksekokullarında çeviri eğitimi: Uygulanan müfredat ve yöntemlerin değerlendirilmesi. *Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 1-11.